Kroniekrecensie

Nicolas Dayez osb,
100 fonkelingen van het Licht.
***Commentaren op de Regel van Sint Benedictus*,**

vertaling: Dirk Hanssens osb,
illustraties: Anne van Herreweghen,
voorwoord: Gerard Mathijsen osb,
inleiding: Loyse Morard osb,
Uitg. *P* / Stichting De Kovel, Leuven / Arnhem,
2025, 128 blz., € 22,50.

De *Regel van Benedictus:* vertellen en vertalen

Toen Benedictus tegen het midden van de zesde eeuw op de Monte Cassino een regel schreef voor zijn medebroeders op de berg en ver daarbuiten, had hij uiteraard een reeks bepalingen en voorschriften voor ogen om het geestelijke en praktische leven in een abdij te ordenen. Zijn sobere en toegankelijke taal getuigt evenwel op de eerste plaats van een spirituele ervaring die hij als abt met zijn communauteit wil delen en met allen die 'onder Gods bescherming de verheven hoogten van wijsheid en deugd' (RB 73,9) willen bereiken. De man uit Norcia vertelt vanuit zijn ervaring hoe een gemeenschap idealiter functioneert en het bewijs kan leveren 'dat wij toch enigszins deugdzaam leven en ons monastieke leven een aanvang heeft genomen'. (RB 73,1) De *Regel* is een vertaling van inzichten en ervaringen en hij moet op zijn beurt doorheen de tijden telkens opnieuw worden vertaald, niet enkel uit het Latijn waarin hij is gesteld, maar ook en vooral vanuit de geest waarin hij werd neergeschreven. Benedictus heeft Europa gevormd en kent nog steeds in alle uithoeken van de wereld volgelingen die religie en cultuur gestalte geven. Zijn *Regel* duiden is wat twee benedictijnen hebben gedaan: Nicolas Dayez in *100 éclats de lumière. Commentaires de la Règle de saint Benoît* (2024) en een jaar later Dirk Hanssens met voorliggende vertaling van de overwegingen van dom Dayez. De *Regel* in de maat van drie.

De lectuur van Benedictus' *Regel* kan inspireren tot velerlei benaderingen. Een van de meest verrassende lezingen uit de voorbije jaren is die van economist Rik Donckels. In het omvangrijke *De Regel van Benedictus & KMO's. Wat KMO'ers en monniken van elkaar kunnen leren* (2011) analyseert hij het werk van de ondernemer Benedictus, die organisatorisch en praktisch heel wat te zeggen heeft voor bedrijfsleiders vandaag. Meer vertrouwd blijft de studie van Bertrand Rollin, *De regel van Benedictus beleven* (2008), een geactualiseerde versie van diens thematische behandeling van de *Regel* uit 1983. Spiritualiteit staat er centraal, en dat is ook het geval in Dayez' *100 fonkelingen van het Licht*.

Dom Nicolas Dayez (1937-2021) is een eminente gids voor wie kennis wil maken met de benedictijnse leefregel. Dertig jaar lang (1972-2002) leidde hij de abdij van Maredsous, eerst als prior-administrator, nadien als zevende abt. In die periode publiceerde hij het bescheiden werkje *La Vie Monastique* (1997), nadien maakte hij, samen met zijn medebroeder Ferdinand Poswick, werk van de verspreiding van de geschriften en correspondentie van de zalige abt Columba Marmion (1858-1923), een grote spirituele voorganger. Dom Dayez was

ook een gevierde predikant. Postuum verscheen van hem *Zachée, descends vite! Une heureuse rencontre* (2022), een bundeling van tweeënveertig homilieën.

Tussen 2005 en 2009 had Nicolas Dayez een reeks korte Regelcommentaren geschreven, die pas na zijn overlijden werden aangetroffen. Twee jaar na *Zachée…* werden ook die negenennegentig stukjes postuum gepubliceerd, nadat ze eerst op de website van de abdij waren geplaatst en waar ze nog steeds te vinden zijn: www.maredsous.com/la-vie-spirituelle/la-regle-de-saint-benoit/. Zij zijn geordend volgens de capita van de *Regel* en de citaten van Benedictus komen uit zowat alle hoofdstukken van het werk, met als begrijpelijke uitzondering de hoofdstukken 8-15 waar Benedictus het getijdengebed heel zakelijk ordent.

Die citaten stellen in het boek de ordestichter woordelijk aanwezig in de door dom André Borias herziene vertaling van dom Philibert Schmitz (1987, 2019). De auteur gaf elk stukje een kleine titel mee die de kern van het citaat uit de *Regel* en van zijn eigen gedachte weergeeft. Die werkwijze vereenvoudigt de benadering van Benedictus' tekst en maakt hem vooral voor lezers buiten de abdijen erg toegankelijk. Eigenlijk treedt de buitenstaander op die manier in het spoor van monniken en monialen die dagelijks een (deel van een) hoofdstuk uit de *Regel* in gemeenschap lezen. De artistieke auteur, muzikaal bijzonder onderlegd en vertrouwd met de rijke mogelijkheden van zijn taal, drukt zich verstaanbaar en transparant uit, en hij schrijft en spreekt zoals men het van een monnik verwacht: in een rustig ritme, in wisselende tonen en diepzinnig. Nicolas Dayez graaft naar het wezen van wat Benedictus toen bedoelde en naar wat hij vandaag kan betekenen.

De overwegingen van dom Dayez hebben de ideale vertaler gekregen. Dirk Hanssens, monnik van Maredsous en dus op bijzondere wijze verbonden met de auteur van *100 éclats de lumière*, heeft een rijke en poëtische pen die bekend is door werken over het monnikenleven en de wijsheid van de woestijnvaders, door fijnzinnige essays en door zijn teksten voor cantates en oratoria. De rode draad door zijn werk is de verhouding religie/monastieke spiritualiteit en poëzie/beeldende kunst. Zijn artistieke pen staat borg voor een perfect aanvoelen van wat zijn creatieve ordegenoot heeft willen uitdrukken, zijn leven als monnik volgens de *Regel van Benedictus* garandeert de authenticiteit van zijn betrokkenheid bij de vertaalopdracht.

Tegelijk is de creativiteit van dom Dirk Hanssens bron van creatieve omgang met het werk dat voor hem ligt. Op zijn manier zorgt hij ongewild voor een tweede vorm van 'de *Regel* in de maat van drie'. De meest gebruikelijke vertaling van de *Regel* is die van Frans Vromen osb (1973, 1997). De vertaler doet hier en daar onopgemerkt ook een beroep op de vertalingen van Vincent Hunink (2000, 2014) en Patrick Lateur (2010). De inleiding verantwoordt die ingreep met: 'als dit ten goede komt aan het betere begrip van de beschouwing van dom Nicolas Dayez'.

Die vrijheid is ook al direct voelbaar in de titel. Hanssens vertaalt *100 éclats de lumière* met *100 fonkelingen van het Licht*. Het lidwoord bepaalt om welk licht het hier gaat, en bovendien krijgt het substantief *licht* een hoofdletter mee. De monnik-vertaler is duidelijk directer dan de monnik-auteur. En die creatieve vrijheid trekt hij al onmiddellijk door in de eerste overweging bij het beroemde woord *Obsculta – Luister* waarmee de *Regel* opent. De vertaler expliciteert dikwijls de woorden van Dayez en ook dat komt het begrip ten goede: '…dans le dialogue initié par Dieu « le Père », il lui propose de s'en faire l'auditeur' wordt in het Nederlands '…aan de dialoog die God de Vader initieert. De monnikenvader stelt voor dat de broeder de luisteraar wordt,…' Het Franse *il* en *lui* wordt in het directe vervolg van *Dieu le*

Père concreter met een hertaling als *monnikenvader* en *broeder*. Bijzonder opvallend is het slot van die eerste overweging over *Luister*. 'C'est un véritable combat' wordt hier niet zonder nadruk: 'En ja, dit vergt strijd.' Hanssens geeft perfect weer wat Dayez bedoelt. En hij voegt er nog iets subtiels aan toe: die laatste zin begint op een nieuwe regel en vormt dus een nieuwe ultrakorte paragraaf. De witregel geeft alle reliëf aan de pointe. Vanaf de eerste bladzijde geeft dom Hanssens aan dat hij de tekst van zijn voorganger heeft doorwroet. Die intense lectuur van de brontekst en de creatieve vrijheid in de vertaling ervan resulteren in een bezielde tekst waarin de lezer de geest en de stem van ordestichter en twee volgelingen van Benedictus terugvinden.

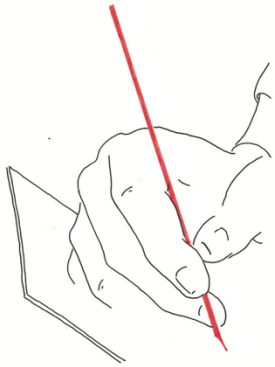

De boekverzorging – hét waarmerk van Uitgeverij *P* (en eigenlijk ook van *De Kovel* die als co-producent mocht optreden) – onderscheidt *100 fonkelingen van het Licht* van het Franse origineel. Op een uitzondering na (en op de honderdste overweging van de hand van pater Maurice Bogaert osb) vallen het citaat uit de *Regel* en de commentaar binnen een pagina. Geen doorlopende overwegingen dus, maar binnen het isolement van de bladzijde nodigt die typografische vormgeving tot het langzaam lezen. En tegelijk ook tot het beperken van de lectuur tot die ene pagina. Die honderd fonkelingen laat men inderdaad het best telkens elk afzonderlijk schitteren.

De textieltekeningen van Ariane de Briey worden in deze Nederlandstalige uitgave vervangen door tekeningen van Anne van Herreweghen. Naast haar zelfstandig werk 'illustreerde' zij tal van boeken, onder meer veel dichtbundels en ook werk van pater Hanssens. Haar sober lijnwerk met de rode toets die haar tekeningen op doet leven, weet het wezen van het monnikenleven te raken. Haar spaarzame, goed overwogen maar losse lijnen werken verstillend. In eenklank met de twee monniken van Maredsous creëert zij op haar manier een *Regel* in de maat van drie.

Dit precieus uitgegeven boek van *P* nodigt uit tot persoonlijke reflectie en verinnerlijking enerzijds, anderzijds tot een vernieuwde kennismaking met de *Regel* waarmee Benedictus Europa een monument van spiritualiteit en beschaving heeft geschonken. Het is goed dat benedictijnen over de taalgrenzen heen hun geestelijk zoekwerk blijven delen om hun leespubliek te verruimen. Een vertaler is een bruggenbouwer, en pater Dirk Hanssens weze daarvoor geprezen.

Patrick Lateur

© tekeningen: Anne van Herreweghen